

10. Максименко С.Д. Експериментальна психологія: підручник / С.Д.Максименко, Е.Л.Носенко – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
11. Мартин Д. Психологические эксперименты / Д.Мартин. – СПб.: Еврознак, 2002. – 480 с.
12. Методы исследования в психологии: квазиэксперимент: учеб. пособие для вузов / Под ред. Т.В.Корниловой. – М.: ФОРУМ; ИНФРА-М, 1998. – 296 с.
13. Основи психології / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. – К.: Либідь, 1995. – 632 с.
14. Петровский А.В. Основы теоретической психологии / А.В.Петровский, М.Г. Ярошевский. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 528 с.
15. Психологический словарь / Под ред. В.П.Зинченко, Б.Г.Мещерякова. – М.: Педагогика-Пресс, 1998. – 440 с.
16. Фрес П. Экспериментальная психология / П.Фрес, Ж.Пиаже. – М.: Прогресс, 1966. – 430 с.
17. Хикс Ч. Основные принципы планирования эксперимента / Ч.Хикс. – М.: Мир, 1967. – 406 с.
18. Ярошевский М.Г. История психологии / М.Г.Ярошевский. – М.: Академия, 1996. – 416 с.

The article deals with theoretical and methodological principles of application of scientific experiment in school C. Levin to investigate motivational speakers psychomotor, incoherent behavior. Are terms of origin of the idea of experimental study of phenomena pending action (the effect Zeyharnyk).

Keywords: experiment, motivation, dynamic field effect Zayharnyk.

Отримано: 5.08.2011

УДК 159.9

Л.М.Юнак

Соціальний розвиток підлітків засобами сучасної музики

Музика має величезний вплив на людину, незалежно від віку, статусу та національності. Вона впливає водночас на емоційність, інтелект, духовність, діяльність. З дитинства людина проходить так звану “еволюцію” слухання музики. Новонароджені слухають перші колискові

пісні, дошкільнята – дитячі пісні з мультиплікаційних фільмів, дорослі, як правило, люблять музику своєї молодості. Особливого значення сучасна музика набуває у підлітковий період, тому що саме цей період життя людини є сензитивним для формування соціальних цінностей, які знаходять відображення у музичних перевагах. “Своя підліткова музика” є засобом соціальної самоактуалізації та самореалізації, тому від її якості залежить розвитку яких соціальних якостей сприятиме сучасна підліткова музика – розвиватиметься соціальна активність дітей як основа соціальної творчості, чи агресія як основа соціальної руйнації.

Ключові слова: музика, підлітковий вік, музичні субкультури, соціалізація, самовираження, самоактуалізація.

Музыка имеет огромное влияние на человека, независимо от возраста, статуса и национальности. Она влияет одновременно на эмоциональность, интеллект, духовность, деятельность. С детства человек проходит так называемую “эволюцию” слушания музыки. Новорожденные слушают первые колыбельные песни, дошкольники – детские песни из мультипликационных фильмов, взрослые, как правило, любят музыку своей молодости. Особое значение современная музыка приобретает в подростковый период, так как именно этот период жизни человека является сензитивным для формирования социальных ценностей, которые находят отражение в музыкальных предпочтениях. “Своя подростковая музыка” является средством социальной самоактуализации и самореализации и от нее зависит развитие социальных качеств человека – социальная активность детей как основа социального творчества, или же агрессия как основа социального разрушения.

Ключевые слова: музыка, подростковый возраст, музыкальные субкультуры, социализация, самовыражение, самоактуализация.

Проблему впливу музики на розвиток людини займалися такі сучасні вчені: В.В. Зубарєв, Г.В. Шастак, І.М. Назаренко, І.Я. Клімук, О.В. Сапожник, О.С. Середюк, але аспект соціального виховання підлітків через вплив саме сучасної музики досліджено недостатньо [3, стор.47].

У наш час музику можна чути всюди: по радіо і телебаченню, у міському транспорті та магазині, проте не класичну, а саме сучасну. Тому підлітки чують її мимоволі, а отже, вона формує їх смаки навіть на рівні підсвідомості. Вони наспівують сучасні пісні, які їм подобаються, із задоволенням діти співають та інсценують їх на святкових вечорах, виконують танці під сучасну музику. У школі цей процес контролюють вчителі, бо в цьому віці формується музичний смак підлітка. Але, як ми можемо помітити, чим доросліша дитина, тим менше можна контролювати її процес слухання музики. Тому першим завданням соціального розвитку підлітків є формування критичного ставлення до багажу сучасної

музики, другим є завдання допомогти навчитися виявляти своє Я через сучасну музику, але це повинно бути самотворюючим для особистості і не руйнівним для суспільства. Отже, слід виховувати соціальну творчість (як вищу форму соціальної діяльності) та соціальну активність (як вищу форму соціальної творчості).

Перехід від дитинства до дорослості є найважчим і складним. Це час, коли формуються норми і засоби спілкування, загальнолюдські цінності добра, справедливості, краси, розуму, і це приміряється до взаємовідносин з однолітками, дорослими та до самого себе. Підліток намагається пізнати себе, самовиразитись та самоствердитись. У цей “важкий” період він “шукає себе”, своє місце в цьому світі, соціумі, формує свої цінності. Музика ж допомагає йому в цей період розвитку: вона супроводжує підлітка у всіх його щоденних заняттях, виконуючи багато різних функцій; вона дозволяє пережити і виразити свої емоції, які не можна передати словами, що дуже необхідно в цьому віці. За допомогою музики підліток абстрагується від соціуму, поринаючи у свій світ і забуваючи про реальний. Музика дає змогу бути наодинці у спокої та гармонії, повністю у своїх роздумах, про що свідчать багаточисельні підлітки у навушниках в наших містах. Отже, домінуючими сферами життя для підлітка стають друзі, вільне проведення часу з ними та музика, як інструмент для вираження свого внутрішнього стану. Дитина знаходиться під впливом двох суперечливих тенденцій: встановлення міжособистісних контактів з оточенням та формуванням особистісних властивостей, оскільки саме на цьому періоді більш за все закріплюється внутрішній світ дитини. З одного боку, підлітковий вік – це час соціалізації, входження у світ людської культури й соціальних цінностей, а з другого – час індивідуалізації, відкриття й утвердження власного унікального та неповторного “я” [7]. Дитину ніби шматують протиріччя. У процесі розвитку самосвідомості центр уваги підлітків все більш переноситься від зовнішнього боку особистості до її внутрішнього світу, від більш-менш випадкових рис – до характеру в цілому. З цим пов’язані усвідомлення, а іноді й перебільшення своєї своєрідності і перехід до духовних, ідеологічних масштабів самооцінки. У результаті людина самовизначається як особистість на більш високому рівні [2]. На початкових етапах розвитку дитина оцінює переважно свої фізичні якості і можливості (“я великий”, “я сильний”), потім починають усвідомлюватися і оцінюватися практичні уміння, вчинки, моральні якості. Самооцінка починає виступати як найважливіший регулятор поведінки людини, її активності в навчанні, праці, спілкуванні, самовихованні. Самосвідомість і

самооцінка виявляється і формуються в діяльності, під безпосередньою дією соціальних чинників, передусім спілкування підлітків з оточуючими.

Основним механізмом впливу музики на людину є безперечно емоції. Ще І. Кант казав, що музика – це мова емоцій. Майже всі інші механізми діють опосередковано – через емоції або одночасно з ними.

Часто можна помітити, що підлітки слухають сучасну музику подібну за легкістю сприйняття, за емоційним та інтелектуальним навантаженням. Це можна розглянути у декількох аспектах. По-перше, існує гостра проблема, яка проявляється у спрямованості підлітка “бути таким, як усі”, по-друге, це проблема музичної моди, і, по-третє, це може вказувати на те, що музику нав’язують. Тому музика для підлітків виконує декілька функцій: вона може бути як соціальний протест – засіб заявити про себе, а може бути засобом формування соціально-естетичних ідеалів нового покоління [5, 105].

Існує музика різна: є якісна, а є така, яку неможливо допускати в ефіри радіостанцій і телебачення без загрози суспільної деформації; є музика, яка може підняти настрій, стимулювати до будь-якої позитивної соціальної діяльності, проте є й агресивна. Існують непоодинокі випадки, коли після виступу рок-музикантів (зокрема важкий рок) саме підлітки здійснювали руйнівні дії по відношенню до суспільства. Саме тому з боку суспільства повинен здійснюватися контроль над музичним продуктом, який пропонується слухачеві, бо від цього залежить не тільки естетичне визначення, а й соціальні цінності молоді.

У сучасній вітчизняній культурі для підлітків не так багато поля для діяльності, що сприяє їхній самореалізації. Тому субкультура підлітків, зокрема їхня музична культура, є засобом об’єднання нового покоління і заявки про себе в суспільстві. У цей період душею підлітка володіють зависокі думки, тому обов’язково треба спрямовувати діяльність підлітків у позитивне русло на благо соціуму, оскільки ігнорування, байдужість до їх інтересів спрямовує підлітків в інший напрямок, адже збагачення життя завдяки змісту різних діяльностей дає матеріал для побудови життєвих цілей, а прикладом цьому може бути тільки дорослий, який своїми діями виховує в них соціальну активність, відповідальність та соціальну творчість. Сучасний підліток – людина з кипучою енергією, ініціативністю, з оптимістичним сприйняттям життя, яка прагне бути суспільно корисною. Необхідно виховувати соціально здорових особистостей, які б сприяли розвитку суспільства, використовуючи

потенційні можливості всіх видів мистецтв і, зокрема, сучасної музики.

Виховання являється цілеспрямованим організованим процесом формування особистості, який впливає на свідомість та поведінку людини. Метою цього процесу є формування відповідних життєвих установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, які забезпечують необхідні умови для розвитку людини, підготовки її до суспільного життя та успішної трудової діяльності. Культура ж, як історично визначений ступінь розвитку суспільства та людини зокрема, відображається у результатах матеріальної та духовної діяльності. Існують різні способи класифікації цього поняття, найбільш поширеним з яких є розділення культури на матеріальну та духовну, до якої відносять сферу виробництва, розповсюдження та споживання результатів духовної діяльності. Також до духовної культури належать різноманітні види духовної творчості, освіта, виховання та діяльність засобів масової комунікації – преси, радіо, кіно, телебачення та культурно-освітніх установ.

Але наприкінці ХХ століття з'явився новий термін на базі поняття “культура”; термін який зараз широко застосовується у сучасній педагогічній науці. Це “субкультура” (підкультура) – поняття, яке характеризує культуру групи або класу, що відрізняється від панівної культури або протистоїть їй. В це поняття входить і молодіжна субкультура. Її вплив на підліткову психіку має величезне значення. Сучасні підлітки мають різноманітні музичні смаки, деякі з них розбираються у музичних стилях сучасної розважальної музики, але в більшості своїй вони не мають конкретного уявлення щодо естрадних музичних стилів, про те, як саме створюється сучасна естрадна пісня (в технології), та яким чином відбувається “розкрутка” (тобто популяризація) сучасного музичного проекту.

На жаль, навіть викладачі музики в загальноосвітніх школах часто не можуть дати відповідь учням щодо стильових напрямів і творчості груп та виконавців підліткової музики, адже ця тема поки що маловивчена і потребує постійного та систематичного опрацювання нової інформації, яка знаходиться у музичних та підліткових сучасних виданнях та фрагментарно у деяких телепередачах [1, 45].

На думку О.Я. Ростовського, у музично-педагогічній діяльності слід постійно враховувати процеси і явища сучасного мистецького життя, що цікавить підлітків, і що кмітливий педагог завжди знайде потрібний зв'язок між навчальним матеріалом та музичним дозвіллям учнів. І тому бажано, щоб сучасний вчитель музики був

в курсі інтересів і уподобань своєї аудиторії та допомагав учням-підліткам правильно орієнтуватись в естрадній музиці, проводити історичні паралелі та знаходити тематичні й жанрові зв'язки між народною, професійною класичною музикою (яка входить до навчальної програми) та естрадним мистецтвом (яке має пряме відношення до молодіжної субкультури). Цей підхід ліквідував би синдром “забороненого плоду” (стосовно молодіжної субкультури) та сприяв би стимулюванню інтересу учнів до уроків музики.

Поняття “субкультури” як наукового терміну є досить широким та багатоскладовим. За даними новітнього філософського словника “субкультура” – це система норм і цінностей, що відрізняє групу від більшості суспільства. Сучасне суспільство, яке базується на розділі праці та соціальної стратифікації, представляє собою систему багатопланових напрямних субкультур. Поняття “субкультури” включає в себе також :

1) сукупність деяких негативно інтерпретованих норм і цінностей традиційної культури, що функціонують як культура злочинного прошарку суспільства;

2) особлива форма організації людей (частіше всього молоді) – автономне цілісне утворення всередині панівної культури, яке визначає стиль життя та мислення її носіїв та відрізняється своїми звичаями, нормами та комплексами цінностей;

3) трансформована професійним мисленням система цінностей традиційної культури, що отримала своєрідне світоглядне забарвлення.

За способом виникнення розрізняють субкультури, що утворились як позитивна реакція на соціальні та культурні потреби суспільства, та субкультури, які являються негативною реакцією на існуючу соціальну структуру і панівну в суспільстві культуру. Взагалі сучасні субкультури являються специфічним способом диференціації розвинених національних і регіональних культур, в яких, поряд з основною класичною традицією, існують своєрідні культури утворення, що виникають на генетичній основі провідної культурної традиції, але за формою та змістом відрізняються від неї [3, 95].

Молодіжна субкультура являється одним з багатьох видів субкультур. Молодь створює свою жаргонну мову, моду, музику та моральний клімат. Особливості цієї субкультури пояснюються, з одного боку, надлишком життєвої енергії, а з другого – відсутністю у більшості молодих людей економічної та соціальної самостійності. І тому для такої людини спосіб знаходження свого місця у молодіжному угрупованні є способом самоствердження та самореалізації себе в суспільстві.

Дуже часто термін молодіжна субкультура плутають з поняттям молодіжна контркультура. Молодіжна контркультура – об’єднання молоді, що має всі ті елементи культури, що й субкультура, але чії норми та цінності перебувають в активній чи пасивній опозиції до існуючих у суспільстві норм і цінностей.

Безперечно, що деякі субкультури є контркультурними, але зовсім не означає, що ці два терміни можна протиставляти. Ще одна поширена помилка – це підміна поняття молодіжної субкультури поняттям “неформальний молодіжний рух”. Річ у тому, що вони не цілком тотожні. Неформальним молодіжним рухом можна назвати систему молодіжних субкультур і широкої неорганізованої молодіжної діяльності у взаємозв’язку між собою і з суспільством загалом. У свою чергу, молодіжний неформальний рух є частиною ширшого середовища – андеграунду.

Сучасна наука виводить навіть певну класифікацію молодіжних субкультур. В короткому викладі їхня типологія виглядає так:

- романтико-ескапітські субкультури (хіпі, толкієністи, байкери, хіпстери);
- гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, репери, клуббери);
- кримінальні (гопники, скінхеде);
- анархо-нігілістичні (панки та інші).

Варто звернути увагу на парадокс молодіжних субкультур: з одного боку, вони культивують протест проти суспільства дорослих, його цінностей і авторитетів, а з іншого – покликані сприяти адаптації молоді до цього дорослого суспільства [4, 81].

Одним з проявів молодіжної субкультури являється також тотальне захоплення естрадною музикою, яка нараховує безліч стилів та працюючих в них виконавців. Серед естрадної творчості минулого та сучасності кожна людина може знайти для себе ту музику, яка більше всього відповідає її естетичним потребам.

Творча діяльність відомих сучасних естрадних виконавців тісно пов’язана з комерційною структурою шоу-бізнесу, яка відображає рівень монополізації естрадної музики. Складовим цієї структури являються: індустрія виготовлення CD та касет, комерційне телебачення, радіомовлення, організація гастролей виконавців, система концертних залів, рекламні агентства й органи преси, що відають популяризацією естрадної музики. Також в цю структуру входять фестивалі, клуби та дискотеки, фан-клуби зірок, магазини, де продаються CD, тощо.

Успіх виконавців у публіки залежить від багатьох факторів: музики та текстів створених композицій, голосових та артистичних

даних виконавця, його професійних вмінь та сценічного іміджу – уявного образу, що складається у свідомості публіки щодо конкретного виконавця чи групи. Імідж створюється спеціально або мимоволі самим музикантом чи його продюсером – людиною, яка здійснює технічне та фінансове керування процесом створення естрадного музичного проекту. Такими проектами можуть бути: звукозапис пісні, альбому, створення групи виконавців, тощо.

Провідним жанром естрадної музики є пісня – жанр, розвиток якого має багатовікову історію у різних країнах світу.

Технологія створення сучасної естрадної пісні та її “розкрутка” являються дуже дорогим і комплексним комерційним проектом, реалізація якого починається із вкладення в даний проект певної суми грошей. Для цього виконавець або продюсер повинен знайти спонсора (людину, яка захоче вкласти гроші у цей проект). Це стосується конкретного вже існуючого виконавця. Способи пошуку виконавців можуть бути різними, але з них зараз найбільш розповсюдженим являється кастинг – конкурсний відбір виконавця, або декількох виконавців (для групи). Кастинг організується продюсерами проекту, і під час його проведення знаходять потрібних артистів. Коли цей процес завершено, наступним дуже важливим етапом роботи є перетворення вже готової пісні в шлягер. До цього мають відношення:

1) ратифікування – трансляція проекту у великій кількості у засобах масової інформації (по радіо та телебаченні);

2) випуск звукозаписаних пісенних збірників, до яких входить ця пісня;

3) популяризація в інтернеті та у пресі;

4) випуск сувенірної продукції, яка рекламує даний проект.

Коли музичний проект розкручений, починається концертна діяльність виконавця чи групи на великих концертних майданах, в клубах, дискотеках та різних рекламних акціях. Виконавець та продюсер отримують гроші згідно контракту, укладеного на початку роботи над проектом [8, 65].

Кожний сучасний музичний проект розрахований на певну аудиторію, вікові, психологічні та естетичні потреби якої враховуються при плануванні та розробці проекту. Ця особливість стосується також і різних стильових напрямів і течій естрадної музики.

Вивчення соціальних уявлень у сфері поп-музики молодіжної та підліткової культури є важливим, оскільки саме вона являє собою один з основних показників розвитку та перетворення політичного, соціально-економічного і духовного життя сучасного

суспільства. Поп-музика повинна розглядатися як окремих соціально-психологічний феномен [9]. Збільшення потоку музичної інформації та її ролі в культурному житті суспільства змушують замислитись над новими функціями та ефектами впливу музики.

Отже, соціальний розвиток підлітків засобами сучасної музики є актуальною проблемою соціального виховання, яка недостатньо досліджена. Дана проблема потребує як теоретичного осмислення, так і розробки відповідних програм соціально-педагогічної діяльності, які гармонізують вплив родини, школи, засобів масової інформації щодо соціального розвитку підлітків засобами сучасної музики. Це становить перспективи подальшого дослідження даної проблеми [6, 33].

Список використаних джерел

1. Житомирский Д. Бунт и слепая стихия (в мире поп-музыки) / Д.Житомирский // Искусство и массы в современном буржуазном обществе. Научно-популярное издание. – М., 1989. – С. 69-107.
2. Мухина В.С. Возрастная психология. Феноменология развития, детство, отрочество / В.С. Мухина. – М., 2004. – 456 с.
3. Музыкальный энциклопедический словарь / Глав. редактор Г.В. Келдыш. – М.: Советская энциклопедия, 1990.
4. Карп'як Вадим. Молодіжні субкультури // Спілка української молоді. – 2000.
5. Рибалка О.Я. Формування моральних цінностей у міжстатевих стосунках підлітків /О.Я.Рибалка// Постметодика. – №5-6. – 2001. – С. 146-149
6. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: навчально-методичний посібник /О.Я.Ростовський. – Тернопіль, 2000.
7. Фридман Л.М. Психология детей и подростков / Л.М. Фридман // Справочник для учителей и воспитателей. – М.: Издательство Института Психотерапии, 2003. – 479 с.
8. Хижняк И.А. Парадоксы рок-музыки: мифы и реальность / И.А.Хижняк. – К.: Изд-во ЦК ЛКСМУ. Молодь, 1989.
9. Middleton Richard. Studying Popular Music / Richard Middleton // Open University Press; First Edition, 1990. – 336 p.

Music has a huge impact on people, regardless of age, status and nationality. It affects emotion, intellect, spirituality, activity. From childhood person goes through so-called “music evolution”. Babies listen to the first lullabies, preschoolers – mostly prefer songs from animated films and for adults – they usually like the music of their youth. Modern music has

a great influence on teens. This period of life is sensory for the formation of social values, that are reflected in musical preferences. "Teenage music" is a means of self-actualization and social self-realization, because of its quality depends on the development of social skills, which contribute to a modern teenage music – children develop social activity, as a basis for social creativity, or aggression, as a basis for social destruction.

Keywords: music, adolescence, music subcultures, socialization, self-expression, self-actualization.

Отримано: 21.08.2011

УДК 159.9.07

Т.М.Яблонська

Розвиток позитивної ідентичності старшокласників засобами тренінгу

У статті обґрунтовуються теоретико-методологічні засади розвитку ідентичності старшокласників засобами тренінгу. Розглядаються основні принципи побудови тренінгової програми.

Ключові слова: ідентичність, соціально-психологічний тренінг.

В статье обосновываются теоретико-методологические положения относительно развития идентичности старшеклассников средствами тренинга. Рассматриваются основные принципы построения тренинговой программы.

Ключевые слова: идентичность, социально-психологический тренинг.

Актуальність проблеми розвитку ідентичності в підлітковому і юнацькому віці зумовлена як соціальною значущістю проблеми, так і її науковим значенням. Як свідчать багато досліджень, сучасна молода людина значною мірою дезорієнтована у своїх цінностях, часто не здатна зробити свідомий життєвий та професійний вибір. Тож важливим завданням психолого-педагогічної науки є віднаходження ефективних засобів допомоги підліткам та юнакам у побудові власної ідентичності.

Водночас теоретичні та прикладні дослідження проблем ідентичності, самосвідомості та її структурних компонентів (М.Й. Боришевський, М.В. Савчин, О.Л. Солдатова, Л.Б. Шнейдер, О. Штепа та ін.), не вичерпують всіх аспектів проблеми. Зокрема, недостатньо розробленою є теоретико-методологічні засади та практика розвитку